SnasTV
NUACHT TG4

Abhainn thruaillithe

Meánleibhéal 2 (B2)

A: MACHNAMH

Beidh tú ag féachaint ar ball ar mhír faoi abhainn thruaillithe i gContae an Chláir. Bí ag obair leis an duine in aice leat agus pléigí na ceisteanna le chéile.

1. Féach ar an íomhá thíos ón mír nuachta. Cad a phléifear sa mhír, dar leat?

2. Cén fáth a mbeadh baint ag Iascach Intíre Éireann leis an scéal? Féach anseo le tuilleadh eolais a fháil faoi Iascach Intíre Éireann, más gá.
3. Cad í an áit sa dúlra is ansa leat in Éirinn? Cén fáth?
4. An mbíonn a lán cuairteoirí san áit sin?
5. An bhfuil an áit sin truaillithe? Cén fáth?
6. An bhfuil uiscí na hÉireann truaillithe, dar leat?

B: FOCLÓIR

1. Beidh na focail thíos le cloisteáil sa mhír ar ball. An féidir leat na leaganacha Gaeilge a aimsiú anois sula bhféachfaidh tú ar an mír? Bain úsáid as www.focloir.ie chun cuidiú leat, más gá.

a) *nursery (for fish)*	
b) *discharged*	
c) *the waterway*	
d) *the habitat*	
e) *(to do) an evaluation*	
f) *electronic equipment*	
g) *(is) set free*	
h) *comeback, bounce*	
i) *to replenish, recover*	
j) *crossbreeding*	

2. Féach ar an mír den chéad uair agus aimsigh na focail thuas inti. An raibh na focail chéanna agat féin? ____

3. Seo cuid de na héisc dhúchasacha atá againn in aibhneacha na hÉireann. An féidir leat ainmneacha na n-iasc a mheaitseáil leis na pictiúir chuí? Scríobh an uimhir cheart in aice le gach iasc.

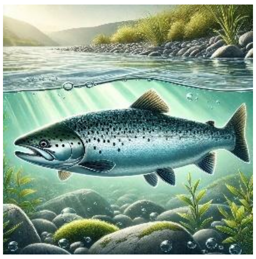
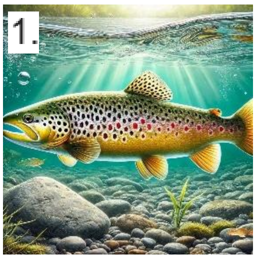

1. breac	2. bradán	3. liús	4. péirse	5. eascann

4. Ciallaíonn 'breac' *trout*, ach tá brí eile leis an bhfocal sin. Cad é? Féach ar www.teanglann.ie más gá. ____

C: TUISCINT

Bí ag obair leis an duine in aice leat. Freagraígí na ceisteanna thíos le chéile:

1. Cén fáth a bhfuil Abhainn Bhaile Mhic Cráibhín tábhachtach d'éisc óga?
2. Cad a tharla don abhainn sa bhliain 2023?
3. Cén sprioc a chuir an pobal áitiúil rompu?
4. Conas a dhéantar anailís ar an stoc éisc?
5. Cad a dhéantar leis na héisc tar éis na hanailíse?
6. Cad a léirigh torthaí na hanailíse?
7. An bhfuil Jane Gilleran dóchasach faoin méid atá i ndán don abhainn?
8. An féidir abhainn thruaillithe a athshlánú?
9. An bhfuil líon na mbradán fiáin ag méadú?
10. Cén fáth ar luadh na bradáin feirme sa mhír?

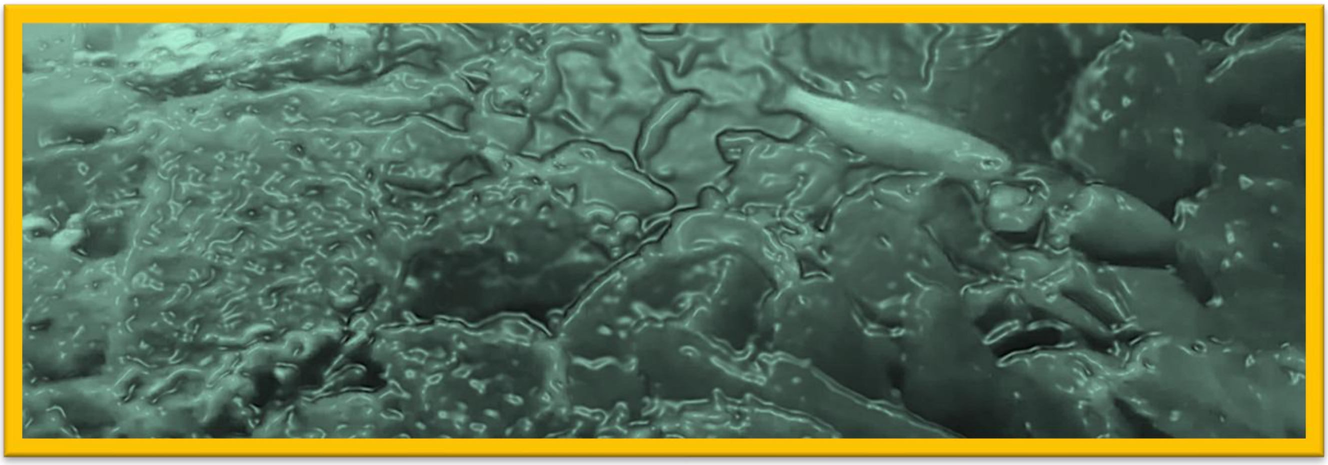

D: FEASACHT TEANGA

1: Cruinneas gramadaí (an tuiseal ginideach tar éis na réamhfhocal comhshuite)

Má thagann ainmfhocal amháin tar éis réamhfhocal comhshuite, cuirtear sa tuiseal ginideach é. Ach má thagann ainmfhocal éiginnte (gan an t-alt) móide aidiacht (nó ainmfhocal i gcáil aidiachta) tar éis réamhfhocal comhshuite, ní dhéantar athrú an ghinidigh ar an ainmfhocal nó ar an aidiacht a théann leis. Féach:

ar feadh na míosa	ar feadh mí iomlán
le linn an chruinnithe	le linn cruinniú fada

Bain amach na lúibíní sna samplaí thíos agus cuir an fhoirm cheart den ainmfhocal agus den aidiacht (nó ainmfhocal i gcáil aidiachta) sna bearnaí.

a) i ndiaidh (an sos) _______________	f) i measc (bradáin fhiáine) _______________
b) faoi stiúir (bainistíocht mhaith) ____________	g) i gcomhair (gloine fíona) _______________
c) tar éis (an tubaiste) _______________	h) le haghaidh (an bricfeasta) _______________
d) tar éis (eachtra thromchúiseach) ____________	i) os cionn (an doras) _______________
e) de bharr (fadhbanna airgid) _______________	j) i lár (an tsráid) _______________

2: Cruinneas gramadaí (an saorbhriathar)

Líon na bearnaí sna habairtí seo ón mír leis an saorbhriathar cuí.

a) (Maraigh) _______________ os cionn dhá mhíle breac.
b) (Déan) _______________ é seo le trealamh leictreonach a chur isteach san uisce.
c) Nuair a bhíonn an anailís déanta, (scaoil) _______________ saor an t-iasc.
d) (Léirigh) _______________ go bhfuil an-teacht aniar déanta ag na héisc.
e) Léiríonn an méid a (bain) _______________ amach gur féidir abhainn a athshlánú.

3: Saibhreas teanga (Canúint na Mumhan)

Tá canúint na Mumhan ag Tomás Ó Mainnín. Liostaigh cuid de thréithe na canúna sin a bhí le cloisteáil sa mhír.

a) ____
b) ____
c) ____
d) ____
e) ____

E: CUMARSÁID

1: Caint

Bí ag obair leis an duine in aice leat agus tugaigí faoi na tascanna seo:

a) Féachaigí ar na cineálacha truaillithe a léirítear sna pictiúir thíos:

- ✓ Roghnaígí dhá cheann acu.
- ✓ Déanaigí bhur machnamh ar na ceisteanna seo:

  Cad is cúis leis na cineálacha truaillithe a roghnaigh sibh?

  Cad iad na fadhbanna a bhaineann leo?

  Cén réiteach a bheadh agatsa orthu?

b) Labhair leis an duine in aice leat ansin agus mínígí bhur gcuid roghanna dá chéile.

c) Pléigí na ceisteanna seo le chéile freisin:

  An bhfuil truailliú le feiceáil i do cheantar féin?

  An bhfuil iarrachtaí á ndéanamh sa phobal dul i ngleic leis?

Truailliú plaisteach:
ainmhithe & éisc mhara
éiceachóras muirí

Truailliú aeir:
astaíochtaí carbóin
feithiclí & tionscail

Truailliú radaighníomhach:
Stáisiún núicléach
dramhaíl núicléach

Truailliú uisce:
camras
dramhaíl thionsclaíoch

2: Scríobh

Scríobh ríomhphost gearr chuig do chomhairleoir contae, ag gearán faoi cheann amháin de na fadhbanna a pléadh faoi Caint thuas.

AN SCRIPT

Tomás Ó Mainnín
Is í seo Abhainn Bhaile Mhic Cráibhín, in iarthar Chontae an Chláir, agus abhainn atá ana-thábhachtach[1] mar iasclann do bhric óga. Ach in 2023, tar éis suas le 2.5 ciliméadar den abhainn a bheith truaillithe, tar éis ábhar a bheith sceite ó ionad de chuid Uisce Éireann go háitiúil, maraíodh os cionn dhá mhíle breac anseo – ina measc, bradáin fhiáine agus eascanna[2].

Chuir an pobal anseo – faoi stiúir chlár uiscí na n-údarás áitiúil – rompu mar sprioc, an t-uiscebhealach agus an ghnáthóg anseo a fheabhsú tar éis na tubaiste.

Bliain go leith ar aghaidh ó thosaigh an obair sin, do dhein[3] foireann de chuid Iascach Intíre Éireann measúnú ar an abhainn, féachaint an raibh aon chuid den stoc éisc tagtha thar n-ais[4]. Déantar é seo le trealamh leictreonach a chur tríd an uisce. Nuair a thagann sé gar d'aon iasc, cuireann sé stad leo ar feadh cúpla soicind. Tugann sé sin deis don bhfoireann[5] an speiceas a aithint agus a chlárú.

Nuair a bhíonn an anailís sin déanta, scaoiltear saor an breac arís, thar n-ais san abhainn. Léirigh na torthaí anseo go raibh ana-theacht[6] aniar déanta maidir leis an abhainn a athshlánú tar éis na heachtra truaillithe.

Jane Gilleran, Oifigeach, Iascach Intíre Éireann
It bodes well for the recovery of the river in the next few years.

Tomás Ó Mainnín
Léiríonn an méid a baineadh amach san abhainn seo gur féidir abhainn a athshlánú tar éis eachtra thromchúiseach thruaillithe. Dea-scéala do na stocanna[7] éisc, go háirithe an bradán fiáin – iasc a bhfuil a n-uimhreacha tite go mór sa tír seo le blianta anuas. Ach anois, tá baol eile aitheanta chomh maith agus sin é an baol ó thras-síolrú ó bhradáin feirme in aibhneacha na tíre seo.

---

[1] 'an-tábhachtach' a scríobhtar as Chaighdeán Oifigiúil

[2] eascúin = leagan canúnach de 'eascanna'

[3] do dhein = leagan canúnach de 'rinne'

[4] thar n-ais = leagan canúnach de 'ar ais'

[5] Canúint na Mumhan atá ag an gcainteoir seo; mar sin, cloítear le nósanna na canúna sin maidir le réamhfhocail agus an t-alt, mar shampla, urú seachas séimhiú i ndiaidh 'den' agus 'don', agus urú ar ainmfhocail dar tús 'd' agus 't'.

[6] 'an-teacht' a scríobhtar as Chaighdeán Oifigiúil

[7] stocanna = leagan canúnach de 'stoic'

NÓTAÍ & FREAGRAÍ

A: MACHNAMH

Cleachtadh gearr cainte é seo chun tús a chur le rang bríomhar ina mbeidh na foghlaimeoirí ag féachaint ar mhír nuachta, ag déanamh cleachtaí cluastuisceana agus ag comhrá faoi thopaic a bhaineann leis an mír ansin. Tabhair tamall do na foghlaimeoirí na ceisteanna a phlé ina mbeirteanna ar dtús sula bpléifidh tusa na ceisteanna leis an rang iomlán.

B: FOCLÓIR

1. Freagraí:

nursery (for fish)	*iasclann*
discharged	*sceite*
the waterway	*an t-uiscebhealach*
the habitat	*an ghnáthóg*
(to do) an evaluation	*measúnú a dhéanamh*
electronic equipment	*trealamh leictreonach*
(is) set free	*scaoiltear saor*
comeback, bounce	*teacht aniar*
to replenish, recover	*a athshlánú*
crossbreeding	*tras-síolrú*

2. Déan plé ar na focail a bhí acu féin. B'fhéidir go raibh leagan eile acu de na focail.
3. Féach:

1	2	3	4	5
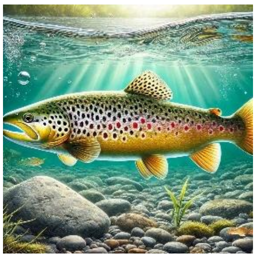	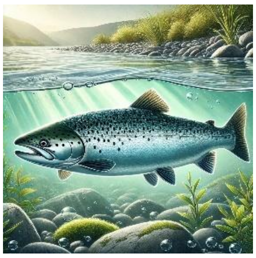			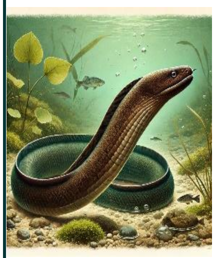

4. Ciallaíonn 'breac' 'iasc' freisin.

C: TUISCINT

Féach ar an script.

D: FEASACHT TEANGA

1: Cruinneas gramadaí (an tuiseal ginideach tar éis na réamhfhocal comhshuite)

Freagraí:

a) i ndiaidh **an tsosa**	f) i measc **bradáin fhiáine**
b) faoi stiúir **bainistíocht mhaith**	g) i gcomhair **gloine fíona**
c) tar éis **na tubaiste**	h) le haghaidh **an bhricfeasta**
d) tar éis **eachtra thromchúiseach**	i) os cionn **an dorais**
e) de bharr **fadhbanna airgid**	j) i lár **na sráide**

2: Cruinneas gramadaí (an saorbhriathar)

Freagraí:

a) **Maraíodh** os cionn dhá mhíle breac.
b) **Déantar** é seo le trealamh leictreonach a chur isteach san uisce.
c) Nuair a bhíonn an anailís déanta, **scaoiltear** saor an t-iasc.
d) **Léirítear** go bhfuil an-teacht aniar déanta ag na héisc.
e) Léiríonn an méid a **baineadh** amach gur féidir abhainn a athshlánú.

3: Saibhreas teanga (Canúint na Mumhan)

Féach:

a) ‘ana-thábhachtach’ agus ‘ana-theacht aniar’ (‘an-tábhachtach’ agus ‘an-teacht’ aniar sa Chaighdeán Oifigiúil)
b) ‘do dhein’ (‘rinne’ sa Chaighdeán Oifigiúil)
c) ‘eascúin’ (‘eascanna’ sa Chaighdeán Oifigiúil)
d) ‘don bhfoireann’ (‘don fhoireann’ sa Chaighdeán Oifigiúil)
e) ‘thar n-ais’ (‘ar ais’ sa Chaighdeán Oifigiúil**)**

E. CUMARSÁID

1: Caint

Tabhair deis do na beirteanna na pictiúir a chur i gcomparáid le chéile agus plé a dhéanamh ar chúrsaí comhshaoil.

2: Scríobh

Iarr orthu ríomhphost gearr a scríobh chuig a gcomhairleoirí contae áitiúla chun gearán a dhéanamh faoi cheann amháin de na fadhbanna truaillithe.